

Sosyal Etkinlik Kulübü Kapsamında Verilen Siber Zorbalık Eğitiminin Öğrencilerin Siber Zorbalık Farkındalık Düzeyine Etkisi

The Impact of Cyberbullying Education Provided Within the Scope of Social Activity Clubs on Students' Awareness Levels of Cyberbullying

Burak Atatekin, Aslıhan İstanbullu

Yazar Bilgileri

Burak Atatekin
Bilim Uzmanı, Amasya
Üniversite, Öğretim
Teknolojileri,
atatekinburak@gmail.com

Aslıhan İstanbullu
Doç. Dr., Amasya Üniversitesi,
Teknik Bilimler Meslek
Yüksekokulu,
aslihan.babur@gmail.com

ÖZ

Bu araştırmanın amacı öğrencilerin siber zorbalık farkındalığını artırmaya yönelik bir çalışma yürütmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için gönüllü öğrencilerden oluşan Siber Dostlar Kulübü oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılı içerisinde bir devlet ortaokulunda yer alan, uygun örneklem yöntemine göre seçilen 355 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada tek gruplu ön test son test deneysel araştırma deseni kullanılmıştır. Verilerin toplanması için "Kişisel Bilgi Formu" ve "Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır. Dört haftalık deneysel süreç planlanmıştır. Siber Dostlar Kulübü tarafından siber zorbalık farkındalığı oluşturabilmek adına eğitim kurumunda bulunan tüm paydaşlara yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Verilerin analizinde SPSS 26 programından faydalanılmıştır. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 aralığında olduğundan veriler normal dağılım göstermektedir. Gruplar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için parametrik analiz yöntemlerinden bağımlı örneklem T testi, bağımsız örneklem T testi ve ANOVA kullanılmıştır. Etki büyüklüğünün belirlenmesinde eta-kare (η^2) formülü uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Siber Dostlar Kulübü tarafından yapılan etkinliklerin öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerini arttırdığı, cinsiyet değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeyinin erkek öğrenciler lehine anlamlı olduğu, sınıf kademesine göre bakıldığında ise ortalamalarda farklılık olsa da sınıflar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonuçlarının eğitim kurumlarında siber zorbalığı önlemeye yönelik oluşturulacak politikaların ve planların önemine dikkat çekmesi açısından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Siber zorbalık
Siber zorbalık farkındalığı
Farkındalık eğitimi

Keywords
Cyberbullying
Cyberbullying awareness
Awareness education

Makale Geçmişi
Geliş: 31.07.2024
Kabul: 02.01.2025

ABSTRACT

The aim of this research is to conduct a study to increase students' awareness of cyberbullying. To achieve this goal, the Cyber Friends Club was established with voluntary students. The study group consisted of 355 students from a public secondary school during the 2023-2024 academic year using convenience sampling method. The research used a one-group pretest-posttest experimental design. The "Personal Information Form" and the "Cyberbullying Awareness Scale" were used to collect data. A four-week experimental process was planned. Various activities were organized by the Cyber Friends Club for all stakeholders in the educational institution to raise awareness of cyberbullying. SPSS 26 was used for data analysis. When examining the normality assumptions of the data, it was observed that the skewness and kurtosis values were between -2 and +2, indicating that the data followed a normal distribution. To determine whether there were significant differences between groups, parametric analysis methods such as the dependent sample t-test, independent sample t-test, and ANOVA were used. The eta-squared (η^2) formula was applied to determine the effect size. The results of the study showed that the activities carried out by the Cyber Friends Club increased students' awareness of cyberbullying, that the awareness level was significantly higher among male students in terms of gender, and that although there were differences in the means based on grade level, there was no significant difference between the classes. It is believed that the results of this research will contribute to the literature in terms of emphasizing the importance of policies and plans to be developed to prevent cyberbullying in educational institutions.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf Atatekin, B. & İstanbullu, A. (2025). Sosyal etkinlik kulübü kapsamında verilen siber zorbalık eğitiminin öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyine etkisi. *TEBD*, 23(1), 15-37. <https://doi.org/10.37217/tebd.1526026>

Giriş

Zorbalık kavramını günümüzde çok sık duysak da aslında eski dönemlerden bu yana görülen ve toplum için tehdit oluşturan bir durumdur (Aslan ve Polat, 2023). Zorbalık kavramının tanımına baktığımızda bireysel ya da grup olarak gerçekleştirilen, tedirginlik verme maksadı taşıyan ve tekrarı yaşanan negatif davranışlardır (Ellis ve Brass, 2017). Polat'a (2021) göre zorbalık ise kendini koruma noktasında güçsüz kalan bir kişiye karşı bireysel ya da topluluk halinde yapılan zihinsel ya da fiziksel saldırıdır. Bir davranışın zorbalık olarak adlandırılması için saldırgan davranışın bilinçli şekilde yapılması, sistematik olması ve kişiler arasında güç farkının olması gerekmektedir (Sezgin, 2023). Zorbalık davranışı doğrudan veya dolaylı olarak gerçekleşebilmektedir (Bulgurcu, 2011).

Zorbalık, son dönemde okullarda da çok sık rastlanan ancak pek dikkate alınmayan evrensel bir sorundur (Bakır ve Elma, 2023). OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) tarafından açıklanan PISA 2022 verilerine göre zorbalık, uygulamaya dahil olan tüm ülkelerde varlığını sürdürmektedir (OECD, 2023). Raporun Türkiye verilerine bakıldığında kız öğrencilerin %25'inin, erkek öğrencilerin ise %28'inin ayda birkaç kez zorbalıkla yüzleştiği belirtilmektedir. Zorbalık kavramı okul ortamında çoğunlukla fiziksel zorbalık olarak algılansa da sözel zorbalık, duygusal zorbalık ve psikolojik zorbalık gibi farklı zorbalık türleri de bulunmaktadır (Hakan, 2011; Pişkin, 2006). İletişim ihtiyacının artması ve yaşanan teknolojik ilerlemeler gerçek yaşamda karşılaşılan zorbalık kavramını sanal ortama aktarmış böylece siber zorbalık kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Akca ve Sayımer, 2017).

Siber zorbalık, kasıtlı olarak, tekrarı yaşanan olumsuz davranışların internet sitesi, e-posta, sosyal ağlar, online oyunlar ve blog sayfaları gibi alanlarda gerçekleştirilmesidir (Yardım, 2022). Palermi vd. (2017) siber zorbalığı dijital araçlar kullanılarak kendini savunmak için yeterli gücü olmayan bireylere zarar verilmesi olarak ifade etmiştir. Doğruluğu olmayan paylaşımlarda bulunmak, rahatsızlık verici içerikleri oluşturmak, şifre çalmak, gruptan dışlamak, hakaret içeren yorumlar getirmek ya da ileti göndermek siber zorbalık davranışı olarak gösterilebilir (Kalender ve Keser, 2020). Siber zorbalık kavramının en tedirgin eden yanı siber mağdurla istenilen zamanda iletişim kurulabilmesi (Yardım, 2022) ve çoğunlukla kimliğin gizli tutulabilmesidir (Gönültaş, 2019).

Siber zorbalık, internetin sorunlu kullanımı ile ilişkilendirilmiştir (Earlyana ve Kusdiyati, 2023). Türkiye İstatistik Kurumu (2023) verilerine göre Türkiye'de internete ulaşabilen hane oranı %95,5'e yaklaşmıştır. Kullanıcıların %87,1'nin interneti düzenli şekilde kullandığı ve her gün internete girdiği saptanmıştır. Gerçekleştirilen başka bir araştırma siber zorbalığın ergenlik döneminde olan kişiler arasında %30,8 oranında olduğunu belirtmektedir (Costa vd., 2015). Bu istatistiklere bakıldığında Türkiye'de internetin hemen hemen her eve ulaştığı söylenebilir ancak bu istatistiklere bakarak internetin bilinçli kullanıldığını söyleyebilmek mümkün değildir (Akpınar, 2023). Öğrenciler;

ödev araştırması, kişisel gelişim, gündem takibi, oyun oynama ve iletişim için interneti kullanırken aynı zamanda hakaret, aşağılama, alay etme ve küfürsöz söyleme gibi olumsuz şekilde de kullanılmaktadır (Yetim, 2015). Ayrıca arkadaşlık ilişkilerinden uzak kalmama adına teknolojinin sunduğu tüm olanaklardan faydalanmaktadır (Akpınar, 2023). Ergenlik döneminde yaşanan değişimlerle beraber yakın çevresinden uzaklaşan bireyin sosyal yönden bir arayış içinde olması öğrenciler arasında zorbalığın artmasına yol açmıştır (Pouwels vd., 2016). Bu nedenle siber zorbalık farkındalığının daha erken yaşlarda kazandırılması önemlidir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda ortaokul yaş grubu üzerine odaklanılmasının önemini ortaya koymaktadır (Özateş-Gelmez, 2020).

Siber zorbalık geleneksel zorbalıkla benzer özellikler taşısa da teknolojinin sağladığı olanaklar nedeniyle önemli farkları bulunmaktadır (Kocatürk ve Kurtça, 2021; Tanrıku, 2020). Öncelikle siber zorbanın mağdura karşı fiziki yönden kuvvetli olmasına gerek yoktur. Nitekim okulda kendini korumakta zorluk yaşayan bir öğrenci internet ortamını kullanarak okulda kendisine zorbalık yapan bir kişiden intikam alabilir. Siber zorba, sanal ortamda karşısındaki kişinin mağduriyetini görememektedir ve bu nedenle zorbalığın şiddetini arttırabilir. Okul ve okul saatleri göz önüne alındığında burada mekân ve zaman kısıtlaması varken internette zaman ve mekân kavramının ortadan kalkması zorbalığın süresini de uzatabilir. İnternet ortamında bir gönderinin çok hızlı yayılması ve ulaştığı kişilerden silinmesinin kolay olmaması nedeniyle mağdur, siber zorbadan kaçamamaktadır. Böylesi bir sorun karşısında mücadele edebilmek için aile ve okula büyük sorumluluklar düşmektedir (Sağlam ve İkiz, 2017).

Bireylerin mevcut yeteneklerini ortaya çıkarmak, gerekli olan bilgi ve becerilere ulaşmasına imkân vermek, bu gelişim sayesinde toplumsal beklentilere cevap vermesini sağlamak ve dönüşüm içerisinde olan dünya gelişmelerine ayak uydurabilmesine yardımcı olmak gibi görevler okulların sorumluluğu arasında sayılabilir. Okullar üzerine düşen bu görevleri yerine getirirken genellik ders içi etkinliklere önem vermektedir ancak ders dışı etkinliklerin istenen kazanımlara ulaşmadaki etkisi daha fazladır (Ay, 2015). Ders dışı etkinlikler arasında yer alan sosyal etkinlik öğrenci kulüpleri bir danışman öğretmen rehberliğinde bilim, sosyal, kültürel, sanat ve spor alanlarında etkinlikler düzenleyerek öğrencilerde özgüven ve sorumluluk bilincini oluşturmayı, ilgi alanlarını çeşitlendirmeyi, milli, manevi, ahlaki tüm değerleri kazandırmayı amaçlar (Avcı, 2019). Öğrenci kulüpleri gönüllü katılım içermesi, öğrencilerin kulüp çalışmalarını planlaması ve yürütmesi, kulüp başkanı, temsilci ve yönetim kurulunun üyeler tarafından seçilmesi, görüşlerin özgürce iletilebilmesi ve farklı görüşlere saygı gösterilmesi gibi durumlar nedeniyle öğrencilere demokratik bir zemin hazırlar (Çınar, 2012). Böylelikle öğrenciler kendi kararlarını verme ve demokratik davranışlar sergileme noktasında alışkanlık kazanabilirler. Sosyal etkinlik kulüpleri bireysel ya da toplumsal sorunlara yönelik farkındalık kazanılmasını sağlayarak bu sorunlara çözüm getirilmesi için ilk adımın

atılmasını sağlar (Gündüz, 2011) ve öğrencilerin edindikleri bilgileri hayat içerisinde kullanmalarına imkân tanır (Köse, 2013). Aynı zamanda öğrenci kulüplerinde her öğrencinin bir sorumluluğu olması ve bu sorumluluk kapsamında diğer öğrencilerle iş birliği yapılması aidiyet duygusunun gelişmesine katkı sağlar ve bu sayede öğrenciler sosyal yönden sağlıklı ilişkiler kurabilir (Kılbaş, 2010). Yapılan araştırmalarda sosyal etkinlik kulüplerinin özgüveni artırdığını, kişileri daha katılımcı hale getirdiği, kendini ifade etme yeteneğini geliştirdiğini, aidiyet hissini artırdığını, bireysel ve toplumsal sorunlara yönelik farkındalık kazandırdığını söylemektedir (Gündüz, 2011). Son dönemde Türkiye'deki eğitim kurumlarında sosyal kulüp faaliyetleri Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen yasal çerçeve sayesinde müfredata entegre edilmiştir. Sosyal kulüp faaliyetlerinde öğrencilerin kişisel, sosyal gelişiminde ve ders başarısında ilerleme sağlamak için bilim, kültür, sanat, sosyal sorumluluk, spor ve teknoloji gibi geniş bir çerçevede etkinlikler yapılmaktadır. Öğrenciler ilgi duydukları alanlara göre bir kulübe katılmak zorunda oldukları gibi birden fazla kulüpte de yer alabilmektedir. Kulüp danışman öğretmeni ve kulüp üyeleri tarafından beraber hazırlanan yıllık plan doğrultusunda etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Her ay sonunda ve yıl sonunda yapılan değerlendirmelerde okul yönetimine rapor olarak sunulmaktadır. Öğrencilerin kulüp etkinlikleri kapsamında yaptıkları çalışmalar dönem sonu aldıkları karnede akademik notları ile beraber yer almaktadır. O halde tüm bunlar göz önüne alındığında öğrencilere siber zorbalık farkındalığını kazandırmak için sosyal etkinlik kulüplerinin kullanılması siber zorbalık sorununun çözümü noktasında katkı sunabilir.

Beran ve Li'nin (2005) yaptığı araştırmada okul personelinin öğrenci arasında yaşanan yaygın şiddet olaylarından haberdar olduğunu ifade etmiş ancak dijital ortamda yaşanan şiddetten az sayıda personelin haberdar olduğunu belirtmiştir. Siber zorbalığın farkına varan okul yönetimleri bu olumsuz davranışa yönelik yaptırım uygulamaları sorun ana kaynağına ulaşmayı göz ardı etmektedir (Akca vd., 2014). Bununla birlikte erkek öğrenciler arasında yaşanan siber zorbalık olaylarına daha hassas olunurken kız öğrenciler arasında yaşanan benzer durumlar olduğunda üzerinde durulmaya değer bulunmamaktadır (Anderson, 2012). Siber zorbalık eğitim kurumlarındaki tüm öğrencilerin gelişimi için bir tehlike olduğundan siber zorbalığın anlaşılması ve kurumdaki herkesin güvenliğini sağlama adına koruyucu ve müdahale edici çalışmalar oluşturulması gerekir (Akca vd., 2014). Kartopu gibi büyüyen bu soruna karşı koruyucu ve müdahale edici bir planlamanın önemi ortadayken öğrencilerin ve onların yakın çevresinde bulunan okul idaresinin, öğretmenlerin ve aile bireylerinin bu konudaki bilgisi ise yeterli düzeyde değildir (Keser ve Kavruk, 2015). Bir sorunun tanınması, önlenmesi ve bu soruna yönelik doğru yaklaşım gösterilebilmesi için o konu hakkında bireylere farkındalık kazandırılması gereklidir (Kavruk, 2016). Yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde de öğrencilere farkındalık kazandırılması gerektiği ve bu sürece okulun tüm paydaşlarının dahil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Simmons ve Bynum, 2014). Türkiye

Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023a) tarafından hazırlanan on ikinci kalkınma planında da çocukların dijital ortamın risklerinden ve zararlarından korunmasına yönelik çalışmaların artırılmasına ve çocukların siber zorbalık konusunda eğitim almalarına vurgu yapılmaktadır. Yine Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023b) tarafından yayınlanan 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında siber zorbalık konusunda MEB'in 44 ilde 200 okulda eğitimler düzenlendiğinden bahsederek bu konuda yapılacak eğitimlerin önemine dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede okullarda yürütülen bilişim teknolojileri dersinin de öğrencilere dijital etik, güvenli internet kullanımı ve siber zorbalık farkındalığı kazandırmak için önemli bir işleve sahip olduğu bilinmektedir (MEB, 2020). 7 ve 8. sınıflarda bilişim teknolojileri dersinin yer almaması, öğrencilere dijital güvenlik ve siber zorbalık konusunda yeterli bilgi ve farkındalık kazandırma açısından bir eksiklik oluşturabilir. Bu dersin içerik olarak güncellenmesi ve öğrencilere yönelik bilinçlendirici faaliyetlerin artırılması, teknolojinin eğitimdeki etkili kullanımını sağlamak adına önemli bir adım olacaktır. MEB (2023) tarafından yayınlanan Cumhuriyetin 100. Yılı: Eğitimde Geleceğe Bakış Raporunda da dijitalleşme nedeniyle gelecekte siber zorbalığın çeşitli yöntemlerle artacağı, öğrencilerin bu durumdan yüksek oranda etkileneceği ve bu sorun karşısında siber zorbalığı önleme konularına önem verileceği yer almaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında siber zorbalık farkındalığını artırmaya yönelik okullarda yapılacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır ancak gerçekleştirilen araştırmalara bakıldığında farkındalığı artırmaya yönelik çalışmaların sayısı çok azdır (Aydın, 2016).

Yapılan çalışmaların bir kısmında öğrencilerin, yöneticilerin, öğretmenlerin ve ailelerin siber zorbalık düzeyleri farklı değişkenler açısından incelenmiş (Akada, 2023; Horzum ve Ayas, 2013; Keser ve Kavruk, 2015) bir kısmında da öğrencilerin pasif alıcı şekilde konumlandığı eğitimler düzenlenmiştir (Aydın, 2016; Kavruk, 2016; Şengü-Tan, 2020). Siber zorbalık ile ilgili yürütülen çalışmalarda dikkat çeken diğer bir nokta da araştırmaların yürütüldüğü örneklemin çoğunlukla ortaöğretim öğrencilerinden seçilmesidir (Güngören vd., 2018; Kocatürk, 2017). Zorbalığın her yaşta yapıldığı düşünüldüğünde (Yüksel-Özmen, 2018), farklı yaş gruplarına hitap eden, okul-aile ve öğrencinin süreçte aktif olduğu çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma siber zorbalığı engellemeyi hedefleyen bir farkındalık eğitimi içermesi, eğitimin tüm süreçlerinin öğrenciler tarafından planlanarak uygulanması, eğitim kurumundaki tüm paydaşların sürece dahil edilmesi ve çalışılan örneklem grubu açısından benzerlerinden ayrılmaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında bu araştırmanın amacı öğrencilerle beraber eğitim kurumunun tüm paydaşlarını da sürece dahil ederek siber zorbalık farkındalığını artırmaktır. Böylece okulda güvene dayalı bir iletişim kurulması ve olumlu okul iklimi oluşması nedeniyle siber zorbalığın da azalması beklenmektedir.

Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma soruları cevaplanmaya çalışılacaktır:

1. Siber zorbalık eğitiminin öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerine etkisi nasıldır?
2. Öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri sınıf kademesine göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada tek gruplu ön test son test deneysel araştırma deseni kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2020). Bu desende kontrol grubu olmadığı için çalışmaya katılan örneklem tek grupta toplanır (Uysal ve Ocak, 2023). Araştırma modeli Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Modeli

<i>Grup</i>	<i>Ön Test</i>	<i>Süreç</i>	<i>Son Test</i>
Ortaokul Öğrencileri	Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği	Siber Dostlar Kulübü Etkinlikleri	Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği

Etik Bildirim

Bu araştırma için Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulundan 03/04/2024 tarihli ve E-30640013-100-188525 karar sayısı ile gerekli etik kurul izni alınmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini 2023-2024 eğitim öğretim yılında Antalya ili merkezinde MEB’e bağlı ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise uygun örneklem yoluyla tercih edilen Antalya merkezde yer alan 355 öğrencinin eğitim öğretim gördüğü bir ortaokul oluşturmaktadır. Büyüköztürk vd. (2020) uygun örnekleme yöntemini vakit, ekonomi ve çalışmada oluşabilecek sınırlılıkları nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilen ve uygulamanın pratik olduğu yerlerden tercih edilmesi olarak ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan çalışma grubunun demografik bilgileri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Çalışma Grubunun Demografik Bilgileri

<i>Değişkenler</i>	<i>Grup</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>
Cinsiyet	Erkek	176	49,6	1,50	0,501
	Kız	179	50,04		
Sınıf kademesi	5. sınıf	85	23,9	2,52	1,113
	6. sınıf	92	25,9		
	7. sınıf	88	24,8		
	8. sınıf	90	25,4		
Kendinize ait bilgisayarınız/tabletiniz var mı?	Evet	156	43,9	1,56	0,497
	Hayır	199	56,1		
Evde internet bağlantısı var mı?	Evet	296	83,4	1,17	0,373
	Hayır	59	16,6		

Sosyal medya kullanıyor musunuz?	Evet	209	58,9	1,41	0,493
	Hayır	146	41,1		
Sanal zorbalığa maruz kaldınız mı?	Fikrim yok	83	23,4	1,45	0,847
	Evet	30	8,5		
Günlük internet kullanımı	Hayır	242	68,2	2,02	2,157
	Vakit geçirmiyorum	31	8,7		
	1 saatten az	90	25,4		
	1-3 saat arası	127	35,8		
	3-5 saat arası	56	15,8		
	5 saatten fazla	51	14,4		

Tablo 2'ye göre katılımcıların %50,04'ü kız (N=179) öğrencilerden %49,6'sı erkek (N=176) öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %25,6'sı altıncı sınıf (N=91) öğrencileri, %25,4'ü sekizinci sınıf (N=90) öğrencileri, %24,8'i yedinci sınıf (N=88) öğrencileri %24,2'si ise beşinci sınıf (N=86) öğrencileridir. Katılımcıların %56,1'nin (N=199) kendisine ait bilgisayar ve tableti bulunmazken %43,9'unun (N=156) kendisine ait bilgisayar ya da tableti bulunmaktadır. Katılımcıların %83,4'ünün (N=296) evinde internet bağlantısı varken %16,6'sının (N=59) evinde internet bağlantısı bulunmamaktadır. Katılımcıların %58,9'u (N=209) sosyal medya kullanırken %41,1'i (N=146) sosyal medya kullanmamaktadır. Katılımcıların %68,2'si (N=242) daha önce sanal zorbalığa maruz kalmadığını ifade ederken %23,4'ü (N=83) sanal zorbalığa maruz kalıp kalmadığı ile ilgili fikrim yok cevabını vermiştir. Katılımcıların %8,5'i (N=30) ise daha önce sanal zorbalığa maruz kaldığını söylemiştir. Günlük internet kullanım sürelerine baktığımızda katılımcıların %35,8'i (N=127) internette 1 ile 3 saat aralığında vakit geçirdiğini, %25,4'ü (N=90) internette 1 saatten az vakit geçirdiğini, %15,8'i (N=56) internette 3 ile 5 saat aralığında vakit geçirdiğini, %14,4'ü (N=51) internette 5 saatten fazla süre vakit geçirdiğini, %8,7'si (N=31) internette vakit geçirmediğini belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veriler "Kişisel Bilgi Formu" ve "Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği" kullanılarak elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerini (cinsiyet, sınıf, siber zorbalıkla karşılaşma durumu, günlük internet kullanım süresi gibi) toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu katılımcıların özel bilgilerine yönelik soruları kapsamamaktadır.

Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği (SZFÖ)

Bu çalışmada öğrencilerin siber zorbalık farkındalığını tespit etmek için Ayas vd. (2015) tarafından geliştirilen ve Aydın (2016) tarafından ortaokul öğrencilerine göre uyarlanan "Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin kullanılması için gerekli izin alınmıştır. Bu ölçek 21 maddeden oluşan beşli Likert şeklinde hazırlanmıştır. Ölçek okul, bilgi, tanıma ve sorun olmak üzere dört alt faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin "okul" olarak adlandırılan ilk faktörü dokuz

maddeden oluşmaktadır. Bu faktörün öz değeri 4,96'dır ve açıklanan varyansa %23,62 katkı sağlamaktadır. Özgün değeri 0,589-0,801 arasındadır. İç tutarlılık katsayısı 0,91'dir. "Bilgi" olarak adlandırılan ikinci faktör beş maddeden oluşmaktadır. Bu faktörün öz değeri 2,38'dir ve açıklanan varyansa %11,32 katkı sağlamaktadır. Özgün değeri 0,471-0,561 arasındadır. İç tutarlılık katsayısı 0,70'tir. "Tanıma" olarak adlandırılan üçüncü faktör dört maddeden oluşmaktadır. Bu faktörün öz değeri 2,12'dir ve açıklanan varyansa %10,08 katkı sağlamaktadır. Özgün değeri 0,528-0,810 arasındadır. İç tutarlılık katsayısı 0,65'tir. "Sorum" olarak adlandırılan dördüncü faktör ise üç maddeden oluşmaktadır. Bu faktörün öz değeri 1,97'dir ve açıklanan varyansa %9,36 katkı sağlamaktadır. Özgün değeri 0,526-0,804 arasındadır. İç tutarlılık katsayısı 0,63'tir. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı 0,80 olduğu görülmektedir. Bir testin güvenilirliğini iç tutarlılık katsayısının yüksek olması belirlemektedir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018). Bu nedenle ölçeğin, ölçtüğü niteliği yeterli düzeyde açıkladığı görülmektedir. Ölçekten en düşük 21 en yüksek 105 puan alınabilmektedir. Ölçekten 21-61 aralığında puan alan bir kişinin sanal zorbalık farkındalığı düşük, 62-81 aralığında puan alan bir kişinin sanal zorbalık farkındalığı orta, 82-105 aralığında puan alan bir kişinin sanal zorbalık farkındalığı ise yüksek olarak adlandırılabilir.

Araştırma Süreci

Araştırma süreci öncesinde araştırmanın gerçekleştirileceği okulun bağlı bulunduğu İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Dört haftalık bir deneysel süreç planlanmış olup deneysel sürecin tasarımı Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. Deneysel süreç

Araştırma sürecinin ilk haftasında "Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği" ön test olarak uygulanmıştır.

Campbell'e (2005) göre siber zorbalıkla mücadele edebilmek için konu ile ilgili farkındalık oluşturulmalı, ortak hareket planı belirlenmeli, aile eğitimi sağlanmalı ve program geliştirilmelidir. Araştırma süreci bu sisteme uygun düzenlenmiştir.

Farkındalık oluşturabilmek için eğitim kurumunda siber zorbalığın rahatça irdelendiği ortamlar oluşturulmalıdır (Cassidy vd., 2009). MEB Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler

Yönetmeliğinin sekizinci maddesinin birinci fıkrasında eğitim kurumlarında belirlenen öğrenci kulüpleri dışında ihtiyaç dahilinde öğretmen kurulu kararıyla farklı öğrenci kulüpleri kurulabilir denmektedir. Siber farkındalık oluşturabilmek ve rahat tartışma ortamlarına imkân sağlama adına öğrencilerin gönüllü olarak katılımının sağlandığı ve başkan, sekreter, etkinlik koordinatörü gibi rolleri üstlendiği Siber Dostlar Kulübü kurulmuştur. Öğrencilerin katılımının sağlanması adına okul içine Siber Dostlar Kulübüne davet eden afişler asılmıştır. Kulübe 85 kız 92 erkek olmak üzere toplam 177 öğrenci katılmıştır. Bu kulüp siber zorbalıkla ilgili farkındalık oluşturmak için araştırma süreci boyunca kurumdaki tüm paydaşların sürece dahil edileceği etkinlikler düzenlemiştir. Okul saatinde uygun görülen zamanlarda etkinlikler tüm paydaşlara yönelik olarak oturumlar halinde düzenlenmiştir. Siber Dostlar Kulübüne katılan öğrencilerden oluşan ekipler siber zorbalıkla ilgili dikkati çekmek adına okul koridorunda bir pano hazırlamıştır.

Araştırmanın ikinci haftasında ortak bir anlayışın benimsenmesi amacıyla Dijital Davranış Sözleşmesi etkinliği planlanmıştır. Bu etkinlikte okulun tüm paydaşları bir araya gelerek siber zorbalıkla mücadele kapsamında ilkelerin tespit edilmesi için Dijital Davranış Sözleşmesi hazırlamıştır. İlk olarak dijital vatandaşlık kavramı ve alt boyutları ile ilgili öğrenciler tarafından bilgilendirme sunumu yapılmıştır. Sonrasında etkinliğe katılan tüm paydaşlardan oluşturulacak dijital davranış sözleşmesi için maddeler önermeleri istenmiştir. Oluşturulan madde havuzu sonrasında sözleşme oluşturularak okul panosunda da sergilenmiştir. Bu sözleşmede siber zorbalığı azaltacak kurallar net olarak ifade edilmiştir. Ayrıca ikinci haftada siber zorbalıkla ilgili ödüllü afiş tasarım yarışması düzenlenmiştir. Afiş tasarım yarışmasına 38 öğrenci katılmıştır. İki okul yöneticisi, dört öğretmen ve her şubeden bir öğrenci olacak şekilde 16 öğrenci katılımıyla 22 kişilik jüri değerlendirme kurulu oluşturulmuştur. Belirlenen kriterlere göre afişler puanlanmış ve dereceye giren öğrenciler belirlenmiştir. Okul bahçesinde düzenlenen törenle yarışmaya katılan tüm öğrencilere katılım belgesi verilmiştir. Derece yapan öğrencilere ise dereceleri doğrultusunda başarı belgesiyle beraber okul kantininde kullanabilecekleri hediye çeki verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü haftasında siber zorbalık konusunda velilere siber dostluk mektubu gönderilmiştir. Siber Dostlar Kulübü öğrencileri tarafından hazırlanan mektup Web 2.0 araçları kullanarak tasarlanmış ve fiziki ortam yerine dijital erişim araçları kullanılarak velilere ulaştırılmıştır. Bu mektupta ebeveyn olarak teknoloji kullanımını bilmelerinin öneminden ve siber zorbalıkla ilgili bilgilerden bahsedilmiştir. Bu etkinlikle beraber aileler bilinçlendirilmesi hedeflenmiş ve öğrencilere ihtiyaç duymaları halinde ailelerinden yardım alabileceklerine yönelik bir ileti verilmiştir. Bu haftada yine siber zorbalıkla mücadele için bir eğitim programı olan Siber Dostlar Etkinliği düzenlenmiştir. Siber zorbalık kavramı ile ilgili araştırma öğrencileri tarafından hazırlanan sunumlar düzenlenen beş oturumla paylaşılmıştır. Öğrenciler, okul yönetimi, öğretmenler ve okul personeli düzenlenen

oturumlara katılmış ve böylece eğitim sürecinin tüm paydaşları sürece dahil edilmiştir. Bu etkinliklerle okul yönetimi, öğretmenler ve okul personel ile beraber öğrencilerin de siber zorbalığa karşı bilinçlenerek sessiz kalmamaları, gerekli yerlere zorbalığı bildirmeleri, zorbalığa maruz kalan kişileri nasıl tespit edebileceklerini öğrenmeleri hedeflenmiştir.

Araştırmanın dördüncü haftasında tüm şubelerin katılım gösterdiği siber zorbalık içerikli bir bilgi yarışması düzenlenmiştir. Sonrasında “Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği” son test olarak tekrar uygulanarak süreç tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 26 programı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin normallik durumunu tespit etmek için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 aralığında ise verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılır (George ve Mallery, 2010). “Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği” ön test, son teste ve ölçekten alınan puanlara göre bağımsız değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. SZFÖ Ön Test-Son Test ve Bağımsız Değişkenlere Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

<i>Test</i>		<i>Çarpıklık</i>	<i>Basıklık</i>
Ön Test		-0,726	-0,106
Son Test		0,149	0,458
Cinsiyet	Erkek	0,717	-0,326
	Kız	1,283	1,860
Sınıf Kademesi	5. Sınıf	0,858	0,261
	6. Sınıf	1,168	0,819
	7. Sınıf	1,047	0,691
	8. Sınıf	0,956	-0,055

Analiz sonuçları belirtilen değer aralığında olduğundan “Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği” ön test ve son test sonuçları ve bağımsız değişkenler normal dağılım göstermektedir. Bu nedenle araştırmada parametrik testlerden olan bağımlı örneklem T testi, bağımsız örneklem T testi ve ANOVA kullanılmıştır. Etki büyüklüğünün tespiti için eta-kare (η^2) formülü uygulanmıştır. Eta-kare formülü uygulandığında elde edilen veriler 0,00 ile 1,00 arasında değişebilmektedir ve 0,01 değeri az düzeyde etki olarak 0,06 değeri orta düzeyde etki olarak 0,14 değeri ise yüksek düzeyde etki olarak yorumlanır (Büyüköztürk, 2016). Bu çalışmada da Büyüköztürk (2016) dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Kullanılan analiz yöntemleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Kullanılan Analiz Yöntemleri

<i>Araştırma Soruları</i>	<i>Kullanılan Analiz Yöntemleri</i>
1. Siber zorbalık eğitiminin öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerine etkisi nasıldır?	Bağımlı Örneklem T Testi
2. Öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?	Bağımsız Örneklem T Testi
3. Öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri sınıf kademesine göre farklılık göstermekte midir?	ANOVA

Bulgular

Bu başlık altında “Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği” ile elde edilen verilerin analizi yapılmış ve ortaya çıkan bulgular başlıklar olarak verilmiştir.

Siber Zorbalık Eğitiminin Öğrencilerin Siber Zorbalık Farkındalık Düzeyine Etkisi

Siber zorbalık eğitimi alan öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımlı örneklem T testi analizi yapılmıştır. Bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Bağımlı Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Test</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ön Test	355	3,5975	0,72165			
Son Test	355	4,1054	0,26842	354	-14,074	0,000

Tablo 5’e göre öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri son test ortalamasının ($X_{\text{son test}}=4,1054$) ön test ortalamasından ($X_{\text{ön test}}=3,5975$) yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan bağımlı örneklem T testi sonucunda ön test siber zorbalık farkındalık düzeyi ile son test siber zorbalık farkındalık düzeyi arasında son test lehine anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($t(354)=-14,074$; $p>0,05$). Bu farklılığın ne derece etkili olduğunu tespit etmek için hesaplanan etki büyüklüğü (η^2) değerinin 0,35 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre öğrencilerin farkındalık düzeylerini geliştirmede siber zorbalık eğitiminin yüksek düzeyde etki sağladığı görülmüştür.

Cinsiyete Göre Siber Zorbalık Eğitimi Alan Öğrencilerin Siber Zorbalık Farkındalık Düzeyleri

Siber zorbalık eğitimi alan öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla son test-ön test fark puanlarına ait bağımsız örneklem T testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6. Son Test – Ön Test Fark Puanlarına Ait Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	176	0,6304	0,73065	353	3,414	
Kız	179	0,3876	0,60459	338,923	3,404	0,001

Tablo 6’ya göre erkek öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri ortalaması ($X_{\text{erkek}}=0,6304$) kız öğrencilerin ortalamasından ($X_{\text{kız}}=0,3876$) yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan bağımsız örneklem T testi sonuçlarına göre erkek ve kız öğrencilerin son test-ön test fark ortalamalarında erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($t(353)=3,414$; $p>0,05$). Bu farklılığın ne düzeyde olduğunu tespit etmek için hesaplanan etki büyüklüğü (η^2) değerinin 0,032 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre erkek öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerini geliştirmede siber zorbalık eğitiminin orta düzeye yakın etki sağladığı görülmüştür.

Sınıf Kademesine Göre Siber Zorbalık Eğitimi Alan Öğrencilerin Siber Zorbalık Farkındalık Düzeyleri

Siber zorbalık eğitimi alan öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin sınıf kademesine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla son test-ön test fark puanlarına ait ANOVA analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7. ANOVA Sonuçları

<i>Kademe</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>f</i>	<i>p</i>
5. Sınıf	85	0,5389	0,74670	Grup arası	0,649	3	0,216		
6. Sınıf	92	0,4565	0,67963	Grup içi	163,072	351	0,465		
7. Sınıf	88	0,4784	0,70197	Toplam	163,721	354		0,466	0,707
8. Sınıf	90	0,5603	0,59335						
Toplam	355	0,5080	0,68006						

Tablo 7’ye baktığımızda sınıf kademesine göre öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri ortalamasının 8. sınıflar ($X_{8.sınıf}=0,5603$), 5. sınıflar ($X_{5.sınıf}=0,5389$), 7. sınıflar ($X_{7.sınıf}=0,4784$) ve 6. sınıflar ($X_{6.sınıf}=0,4565$) olacak şekilde büyükten küçüğe sıralandığı görülmektedir. Ortalamalar arasında farklılık olmasına rağmen gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0,05$).

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı eğitim sürecinin paydaşlarını da sürece dahil ederek öğrencilerin siber zorbalık farkındalığını artırmaktır. Bu çalışmanın örneklemini 2023-2024 eğitim öğretim yılında Antalya ili merkezinde MEB’e bağlı ortaokulda yer alan 355 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada gönüllü öğrencilerden oluşan Siber Dostlar Kulübü oluşturulmuş ve Siber Dostlar Kulübü tarafından siber zorbalık farkındalığı oluşturabilmek adına eğitim kurumunda bulunan tüm paydaşlara yönelik çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tek gruplu ön test son test deneysel araştırma deseni kullanılmıştır. Veriler “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği” ile toplanmıştır. Veriler bağımlı örneklem T testi, bağımsız örneklem T testi ve ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre Siber Dostlar Kulübü tarafından yapılan etkinliklerin öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerini arttırdığı, cinsiyet değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeyinin erkek öğrenciler lehine anlamlı olduğu, sınıf kademesine göre bakıldığında ise ortalamalarda farklılık olsa da sınıflar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları her bir araştırma sorusu dikkate alınarak açıklanmıştır.

Araştırmanın ilk sorusu kapsamında siber zorbalık eğitiminin öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerine etkisi incelenmiş ve öğrencilerin ön test – son test ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Etki büyüklüğü değeri hesaplandığında gerçekleştirilen eğitimin yüksek düzeyde bir etki sağladığı görülmüştür. Bu farklılığın nedenlerinden birinin kurulan sosyal etkinlik kulübü sayesinde öğrencilerin sürece dahil edilmesi ve süreçte aktif

olarak bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim okullarda eğitimin amaçlarına ulaşabilmek için derslerden farklı olarak sosyal etkinlik kulüpleri kullanılmaktadır (Polat, 2017). Diğer bir neden ise öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılmaları olabilir. Aktif öğrenme de öğrenciler, öğrenme sürecinin farklı yönleri noktasında karar verir, bilgiye ulaşmak için aktif bir rol üstlenir, öğrenme etkinliğinin sorumluluğunu alır ve diğer öğrencilerle uyum içinde çalışarak elde ettikleri bilgileri hayatın içerisinde uygular (Büyükkiz, 2021). Alanyazındaki benzer çalışmalarda bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir (Aydın, 2016; Cassidy vd., 2013; Özer, 2016).

Araştırmada siber zorbalık eğitiminin cinsiyete göre siber zorbalık farkındalık düzeylerine etkisi incelenmiş öğrencilerin son test – ön test fark puanları arasında erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Etki büyüklüğü değeri hesaplandığında gerçekleştirilen eğitimin orta düzeye yakın bir etki sağladığı görülmüştür. Bu sonuç araştırmaya katılan erkek öğrencilerin bilinçli ya da bilmeden siber zorba olma ya da siber zorbalığa maruz kalma durumlarını fazlaca yaşamalarıyla açıklanabilir. Erkek öğrencilerin aldıkları eğitim sonucunda elde ettikleri bilgileri geçmiş yaşantıları ile ilişkilendirerek daha iyi öğrenme gerçekleştirmiş olabilecekleri ve bu durumun da farkındalık düzeylerini kız öğrencilere oranla daha fazla artırmış olabileceği düşünülebilir. Öğrenmede geçmiş yaşantılar üzerine kurulan bilginin öğrenmeyi daha kalıcı hale getirdiği bilinmektedir (Al, 2023). Yapılan araştırmada da erkeklerin farkındalık düzeyleri kızlardan daha yüksek seviyede çıktığı çalışmalarda mevcuttur (Elçi ve Seçkin 2016; Ybarra ve Mitchell, 2004). Alanyazında kız öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu çalışmalarla (Bulut, 2018; Mihci, 2016; Perren ve Gutzwiller-Helfenfinger, 2012; Sarı ve Seferoğlu, 2019) beraber farkındalık düzeyinin cinsiyete göre farklılık göstermediği çalışmalarda mevcuttur (Kaya, 2014; Mitchum ve Pemberton, 2013; Olweus, 2012; Uysal vd., 2014).

Araştırmada siber zorbalık eğitiminin sınıf kademesine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerine etkisi incelenmiş öğrencilerin son test – ön test fark puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu sonuç verilen eğitimin tüm kademelerde benzer oranda farkındalığı artırdığını ifade etmektedir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin kendi öğrenmelerini bireysel farklılıklara ve yaş düzeyine göre planlamaları gösterilebilir. Aynı zamanda etkinliklerin çeşitliliği de benzerliği açıklayabilir. Buelow ve Hargis (2013) ve Kaya (2014) tarafından yapılan çalışmalarda da sınıf kademesine göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu çalışma bulguları araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Alanyazında sınıf kademesine göre siber zorbalık farkındalık düzeyinin farklılaştığı çalışmalar da mevcuttur (Gündüz vd., 2021; Li, 2007).

Sonuç olarak Siber Dostlar Kulübü tarafından yapılan etkinliklerin öğrencilerin sanal zorbalık farkındalık düzeylerini arttırdığı, cinsiyet değişkenine göre sanal zorbalık farkındalık düzeyinin erkek öğrenciler lehine anlamlı olduğu, sınıf kademesine göre bakıldığında ise ortalamalarda farklılık olsa

da sınıflar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonuçlarının eğitim kurumlarında siber zorbalığı önlemeye yönelik oluşturulacak politikaların ve planların önemine dikkat çekmesi açısından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Siber zorbalık farkındalığını artıracak deneysel çalışmaların farklı yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Bu sayede eğitim kurumlarının siber zorbalık eğitimi çalışmalarını nasıl planlayacaklarına yönelik seçenekler artacaktır. Teknolojiye ulaşma yaşının düşmüş olması nedeniyle örneklem grubunun ilköğretim kademesinden seçilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir. Farkındalık düzeyinin belirlenmesinde benzer demografik bilgilerin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmaların demografik bilgiler açısından daha kapsamlı halde yapılmasının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Okullarda sosyal etkinlik kulüplerinin daha etkin kullanılması önerilmektedir. Ayrıca siber zorbalık tehdidine karşı tüm eğitim kurumlarında Siber Dostlar Kulübü gibi kulüplerin açılması zorunlu hale getirilmelidir. Yaş ilerledikçe siber zorbalık davranışında artış meydana gelmektedir (Gökbulut ve Aktaş, 2023). Bu gerçek ortadayken ortaokulda Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersi 7 ve 8. sınıflarda yer almamaktadır. Siber zorbalık farkındalığı oluşturabilmek için 7 ve 8. sınıflarda da uygun müfredatla bu dersin yer alması gereklidir. Eğitim kurumlarında meydana gelen siber zorbalık olayları üzerinde önemle durulmalı ve İlköğretim kurumları yönetmeliğinde siber zorbalıkla ilgili yaptırım içeren daha kapsamlı maddeler eklenmelidir. İnternete ayrılan zaman arttıkça siber zorbalık farkındalık düzeyi azalmaktadır. Öğrencilerin internet ortamında geçirdikleri süre aileler tarafından kontrol altında tutulmalıdır.

Kaynaklar

- Akada, T. (2023). *Okul müdürlerinin teknoloji liderliği ve öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalıkları*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akca, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B., & Başak, B. E. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalardaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 17-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ejoir/issue/5377/72971> sayfasından erişilmiştir.
- Akca, E. B. & Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 7-19. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.5.001.x>
- Akpınar, A. (2023). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantılarının okula bağlılık ile ilişkisinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Al, S. (2023). *Ters yüz edilmiş sosyal bilgiler derslerinde aktif öğrenme yöntemlerinin işe koşulması: Bir eylem araştırması*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Anderson, K. L. (2012). *Cyber-bullying: New kid on the block*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://hdl.handle.net/10211.9/1814> sayfasından erişilmiştir.
- Aslan, M. & Polat, M. O. (2023). Tüm boyutlarıyla akran zorbalığı. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 43-82. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/husbdergi/issue/80205/1163829> sayfasından erişilmiştir.
- Avcı, Ç. (2019). *İlkokullarda gerçekleştirilen öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ay, K. (2015). *Öğrenci kulüp etkinliklerinin öğretim programında yer alan temel becerileri geliştirmedeki etkililik düzeyine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ayas, T., Aydın, F., & Horzum, M. B. (2015). Sanal zorbalık farkındalık ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 2(2), 38-51. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ojtac/issue/28470/303440> sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, F. (2016). *Sanal zorbalık eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalığına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Beran, T. & Li, Q. (2005). Cyber-harassment: a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265–277. <https://doi.org/10.2190/8YOM-B04H-PG4D-BLLH>
- Bakır, G. & Elma, C. (2023). Ortaokullarda okul zorbalığını önleme politikaları: okul yöneticilerinin görüşlerine dayalı bir inceleme. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 9(70), 3357-3371. <https://dx.doi.org/10.29228/sm>
- Buelow, M. T. & Hargis, M. B. (2013). The relationship between cyberbullying and academic achievement across grade levels. *Computers in Human Behavior*, 29(3), 800-808.
- Bulgurcu, S. (2011). *İstanbul ilinde bir ilköğretim okulunda 6–8. sınıflarda akran zorbalığı sıklığının araştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bulut, E. (2018). *Öğrenci, öğretmen ve velilerin gözünden ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Büyükkız, A. (2021). *Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenmeye ilişkin farkındalıkları ve derslerde aktif öğrenmeyi uygulama durumları*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Büyükoztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (22. b.). Pegem Akademi.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (29. b.). Pegem Akademi.
- Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An old problem in a new guise? *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 15(1), 68-76. <https://doi.org/10.1375/ajgc.15.1.68>

- Cassidy, W., Jackson, M., & Brown, K. N. (2009). Sticks and stones can break my bones, but how can pixels hurt me? Students experiences with cyber-bullying. *School Psychology International*, 30(4), 383-402. <https://doi.org/10.1177/0143034309106948>
- Cassidy, W., Faucher, C., & Jackson, M. (2013). Cyberbullying among youth: A comprehensive review of the literature. *Educational Psychology Review*, 25(1), 51-75. <https://doi.org/10.1007/s10648-012-9199-9>
- Costa, M. R. D., Xavier, C. C., Andrade, A. C. D. S., Proietti, F. A., & Caiaffa, W. T. (2015). Bullying among adolescents in a Brazilian urban center– “Health in Beagá” study. *Revista de Saude Publica*, 49(56), 1-10. <https://doi.org/10.1590/S0034-8910.2015049005188>
- Çınar, İ. (2012). Öğrenci kulüpleri ve demokrasi kültürü. Ütopya.
- Earlyana, Q. T. & Kusdiyati, S. (2023). Pengaruh Problematic Internet Use terhadap Perilaku Cyberbullying pada Remaja Akhir Pelaku Cyberbullying. *Bandung Conference Series: Psychology Science*, 3(1), 168-175. <https://doi.org/10.29313/bcsps.v3i1.5181>
- Elçi, A. & Seçkin, Z. (2016). Cyberbullying awareness for mitigating consequences in higher education. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(5)946-960. <https://doi.org/10.1177/0886260516646095>
- Ellis, T. & Brass, B. (2017). Bullying victimization as a predictor of suicidality among south dakota adolescents: A secondary data analysis using the 2015 youth risk behavior survey. *Great Plains Sociologist*, 27(1), 41-57. <https://openprairie.sdstate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1157&context=greatplainssociologist> sayfasından erişilmiştir.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update* (10. b.). Pearson.
- Gökbulut, B. & Akbaş, C. (2023). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(5), 109-127. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1336942>
- Gönültaş, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin problemleri internet kullanım düzeyleri ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gündüz, İ. (2011). Dokuzuncu sınıf coğrafya derslerinde ders dışı etkinliklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gündüz, Ş., Akgün, F., & Özgür, H. (2021). Determination of secondary school students' levels of sensitivity towards cyberbullying and cyberbullying behaviour. *Participatory Educational Research*, 8(1), 70-89. <https://doi.org/10.17275/per.21.4.8.1>
- Güngören, C., Gür-Erdoğan, Ö., & Ayas, T. (2018). Sanal zorbalık ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin yapısal incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 5(2), 1-20. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ojtac/issue/41898/422482> sayfasından erişilmiştir.

- Hakan, S. (2011). İlköğretim öğrencilerinin farklı zorbalık türleri ile karşı karşıya kalma sıklığının ve boyun eğme davranışı ile durumluk-sürekli öfke ile ilişkisinin karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(190), 54-71. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36192/406911> sayfasından erişilmiştir.
- Horzum, M. B. & Ayas, T. (2013). Rehber öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 195-205. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7791/101916> sayfasından erişilmiştir.
- Kalender, K. K. & Keser, H. (2020). Sosyal paylaşım siteleri ve siber zorbalık. İ. Tanrıku (Ed.), *Siber zorbalık içinde* (s. 94-117). Anı.
- Kavuk, M. (2016). *Ortaokul ve liselerin siber zorbalık farkındalık profillerinin oluşturulması ve okul paydaşlarına yönelik siber zorbalık farkındalık eğitimi etkinliğinin değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kaya, Ö. S. (2014). *Sensitivity and awareness level of preservice teachers about cyberbullying*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Keser, H. & Kavuk, M. (2015). Okulda siber zorbalık farkındalık anketinin geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 23(1), 17-30. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/166225> sayfasından erişilmiştir.
- Kılbaş, Ş. (2010). *Rekreasyon boş zamanı değerlendirme* (4. b.). Gazi.
- Kocatürk, M. (2017). Siber zorbalık konusunda yapılan tez çalışmalarının metodolojik değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 266-271. http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/31.metin_kocaturk.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Kocatürk, M. & Kurtça, T. T. (2021). Akran zorbalığı ve mağduriyeti, siber zorbalık, ahlaki uzaklaşma ve empatik ilgi arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(79), 1123-1136. <https://doi.org/10.17755/esosder.834590>
- Köse, E. (2013). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmasına yönelik bir öneri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 336-353. <https://doi.org/10.7884/teke.151>
- Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23(4), 1777-1791.
- MEB. (2020). *Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/202312491032309-Bili%C5%9Fim%20Teknolojileri%20ve%20Yaz%C4%B1%C4%B1m.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2023). Eğitimde Geleceğe Bakış Raporu. <https://ttkbyayin.meb.gov.tr/yayin/174> sayfasından erişilmiştir.

- Mıhçı, P. (2016). *Ortaokul öğrencileri, öğretmenleri, okul yöneticileri ve velilerin siber sağlık durumlarının incelenmesi*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Mitchum, A. L. & Pemberton, A. R. (2013). Gender differences in adolescents' cyberbullying perceptions: exploring the common ground. *Journal of Adolescent Health, 52*(6), 680-687.
- OECD. (2023). PISA 2022 Türkiye Raporu. <https://pisa.meb.gov.tr/www/pisa-2022-turkiye-raporu-yayimlandi/icerik/11> sayfasından erişilmiştir.
- Olweus, D. (2012). Cyberbullying: An overview of the research and prevention efforts. *European Journal of Developmental Psychology, 9*(2), 214-228.
- Özateş-Gelmez, Ö. S. (2020). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi, 8*, 75-90. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclik-arastirmalari/issue/59468/745933> sayfasından erişilmiştir.
- Özer, H. (2016). *Ortaokul ve lise öğrencilerinin siber zorbalık tutum ve duyarlılıklarının drama metoduyla incelenmesi*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Palermi, A. L., Servidio, R., Bartolo, M. G., & Costabile, A. (2017). Cyberbullying and self-esteem: An Italian study. *Computers in Human Behavior, 69*, 136-141. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.12.026>
- Perren, S. & Gutzwiller-Helfenfinger, E. (2012). Cyberbullying and traditional bullying in adolescence: The role of moral emotions, moral values, and moral disengagement. *Journal of Youth and Adolescence, 41*(6), 723-735. <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9754-2>
- Pişkin, M. (2006). Akran zorbalığı olgusunun ilköğretim öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi. *Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu* içinde (ss. 19-20). İstanbul, Türkiye.
- Polat, O. (2021). *Şiddet*. Seçkin.
- Polat, S. B. (2017). *Ortaokullardaki sosyal kulüp çalışmalarının etkililiğine yönelik yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Pouwels, J. L., Lansu, T. A., & Cillessen, A. H. (2016). Participant roles of bullying in adolescence: Status characteristics, social behavior, and assignment criteria. *Aggressive Behavior, 42*(3), 239-253. <https://doi.org/10.1002/ab.21614>
- Sağlam, A. & İkiz, F. E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online, 16*(3), 1235-1246. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330253>.
- Sarı, F. & Seferoğlu, S. S. (2019). Ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık durumları ile sanal zorbalık yapma ve mağdur olma durumlarının incelenmesi. *Online Journal of Technology*

- Addiction and Cyberbullying*, 6(1), 54-76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ojtac/issue/46712/478297> sayfasından erişilmiştir.
- Sezgin, S. (2023). *Akran zorbalığını önlemeye yönelik psikoeğitim programının zorbalık düzeyi ve problem çözme becerisi üzerindeki etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Simmons, K. D. & Bynum, Y. P. (2014). Cyberbullying: six things administrators can do. *Education*, 134(4), 452-456. <https://www.learntechlib.org/p/155368/> sayfasından erişilmiştir.
- Şengü-Tan, H. (2020). *Siber zorbalık eğitiminde durumlu öğrenme yönteminin uygulanması*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Tanrıkulu, İ. (2020). Siber zorbalık ve kavramsal konular. İ. Tanrıkulu (Ed.), *Siber zorbalık içinde* (s. 7-22). Anı.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023a). *On İkinci Kalkınma Planı*. https://onikinciplan.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023b). *2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/11/2023-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407) sayfasından erişilmiştir.
- Uysal, İ., Duman, G., Yazıcı, E., & Şahin, M. (2014). Öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıkları ve siber zorbalık duyarlılık ölçeğinin bazı psikometrik özellikleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 191-210. <https://doi.org/10.12984/eed.54545>
- Uysal, H. & Ocak, M. A. (2023). Çevrimiçi Arduino programlama öğretiminde bağlılık ve özyeterlilik algısı. *Akademik Açı*, 3(2), 53-100. <https://doi.org/10.59597/akademikaci.1297750>
- Yardım, T. E. (2022). *Yardım çevrimiçi oyun oynayan üniversite öğrencilerinin siber zorbalık/mağduriyet düzeyleri ile empati arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ybarra, M. L. & Mitchell, K. J. (2004). Youth engaging in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 297-311.
- Yetim, S. (2015). Siber zorbalık Türkiye ve ABD karşılaştırması (ABD V. Drew Dosyası). *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(120), 325-384. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/177937/> sayfasından erişilmiştir.

Yıldız, D. & Uzunsakal, E. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 16-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuusbd/issue/38311/399621> sayfasından erişilmiştir.

Yüksel-Özmen, Ş. (2018). Dijital şiddet, siber zorbalık ve yeni medya okuryazarlığı üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 958-966. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2989>

Extended Summary

Bullying has been a persistent societal issue from ancient times to the present. It is characterized by negative behaviors that are either individual or group-based, repeated, and cause distress (Ellis and Brass, 2017; Polat, 2021). For behavior to be categorized as bullying, it must be systematic and intentional, and involve a power imbalance (Sezgin, 2023). Bullying can manifest in direct or indirect forms (Bulgurcu, 2011). School bullying is recognized globally as a significant problem, with OECD's PISA 2022 data indicating its presence in all participating countries (OECD, 2023). In Turkey, 25% of female students and 28% of male students experience bullying a few times a month. While bullying is often associated with physical forms, it also includes verbal, emotional, and psychological types (Hakan, 2011; Pişkin, 2006).

Technological advancements and increased communication needs have extended the concept of bullying to the virtual realm, resulting in the emergence of cyberbullying (Akca and Sayımer, 2017). Cyberbullying involves intentional and repeated negative behaviors conducted via the internet and digital tools (Yardıı, 2022). Examples include spreading false information, insults, password theft, and exclusion from online groups (Kalender and Keser, 2020). Disturbingly, cyberbullying allows victims to be constantly accessible and perpetrators to remain anonymous (Gönültaş, 2019).

One major cause of cyberbullying is the lack of conscious Internet use. The Turkish Statistical Institute (2023) notes that internet access is nearly universal in Türkiye, but this does not necessarily imply conscious usage (Akpınar, 2023). Students use the Internet for various purposes, such as homework research, personal development, staying updated with current events, gaming, and communication, but also for negative actions like insults and mockery (Yetim, 2015). Additionally, they leverage technology to maintain friendships (Akpınar, 2023). The social search driven by adolescence-related changes has increased bullying among students (Pouwels et al., 2016). Therefore, early awareness about cyberbullying is crucial. Research emphasizes focusing on middle school students (Özateş-Gelmez, 2020). Combating this issue requires significant involvement from both families and schools (Sağlam and İkiz, 2017).

Schools have the responsibility to reveal students' existing talents, provide necessary knowledge and skills, meet societal expectations, and help students adapt to global changes. While

schools generally focus on in-class activities, extracurricular activities often have a greater impact on achieving desired outcomes (Ay, 2015). Social activity clubs, guided by advisory teachers, organize events in scientific, social, cultural, artistic, and sports fields to enhance students' self-confidence, sense of responsibility, and interest diversity. These clubs foster a democratic environment, offering opportunities for voluntary participation, decision-making, and democratic behavior. They also raise awareness of individual and societal issues and contribute to solution development. Participation in these clubs strengthens the sense of belonging and improves social relationships. Research indicates that social activity clubs boost self-confidence, increase participatory behavior, enhance self-expression skills, and raise awareness of personal and societal issues (Gündüz, 2011). Hence, using social activity clubs to increase cyberbullying awareness could be beneficial in addressing this problem. Students, teachers, families, and school administrators often lack sufficient knowledge about cyberbullying, highlighting the need for awareness-raising and educational efforts (Keser and Kavruk, 2015; Kavuk, 2016). The Republic of Türkiye has highlighted the importance of various training programs on cyberbullying (Republic of Türkiye Presidential Strategy and Budget Office, 2023a; 2023b).

The study aims to enhance cyberbullying awareness among students and school stakeholders. The research seeks to answer the following questions:

1. Does cyberbullying training affect students' levels of cyberbullying awareness?
2. Do students' levels of cyberbullying awareness vary by gender?
3. Do students' levels of cyberbullying awareness differ by grade level?

A one-group pretest-posttest experimental design was used in this study. Since there was no control group, data were collected from a single group (Uysal and Ocak, 2023). The research was conducted with middle school students in central Antalya, Türkiye, during the 2023-2024 academic year. The sample comprised 355 students selected through convenience sampling. Data were collected using a personal information form, which included demographic details (gender, grade, cyberbullying exposure, daily internet use, etc.), and the Cyberbullying Awareness Scale (CAS) developed by Ayas et al. (2015) and adapted for middle school by Aydın (2016). The CAS is a 21-item five-point Likert scale with four sub-factors: School, Information, Recognition, and Problem. The scale has an overall internal consistency coefficient of 0.80, indicating high reliability.

During the study, the CAS was administered as a pretest in the first week, a Cyber Friends Club was established, and a bulletin board was prepared. In the second week, a Digital Behavior Agreement activity was conducted, and a poster design competition on cyberbullying was held. In the third week, cyber friendship letters were sent to parents, and a Cyber Friends Event was organized at the school, including training for students, school management, and teachers. In the fourth week, a

quiz competition was held, and the CAS was administered again as a posttest. Data analysis was performed using SPSS 26. Normality tests showed skewness and kurtosis values within the range of -2 to +2, indicating normal distribution. Parametric tests (dependent samples t-test, independent samples t-test, ANOVA) and effect size calculations using eta-squared (η^2) were employed.

The analysis revealed that the posttest mean level of cyberbullying awareness ($\bar{x}_{\text{posttest}}=4.1054$) was significantly higher than the pretest mean level ($\bar{x}_{\text{pretest}}=3.5975$). The dependent samples t-test showed a significant difference favoring the posttest ($t(354)=-14.074$; $p<0.05$), with an effect size of 0.35, indicating a high impact of cyberbullying training on students' awareness levels. Gender differences in awareness levels showed that male students ($\bar{x}_{\text{male}}=0.6304$) had higher awareness compared to female students ($\bar{x}_{\text{female}}=0.3876$). Independent samples t-test results revealed a significant difference favoring male students ($t(353)=3.414$; $p<0.05$), with an effect size of 0.032, suggesting a medium impact of the training on male students' awareness. Regarding grade levels, the average awareness levels were highest in 8th grade ($\bar{x}_{8\text{th}}=0.5603$), followed by 5th grade ($\bar{x}_{5\text{th}}=0.5389$), 7th grade ($\bar{x}_{7\text{th}}=0.4784$), and 6th grade ($\bar{x}_{6\text{th}}=0.4565$). No statistically significant differences were found among the grades ($p>0.05$).

The cyberbullying training significantly increased students' awareness levels, with a high effect observed between pretest and posttest means. The involvement of students in the training process contributed to this increase. Male students showed significantly higher levels of awareness compared to female students, with a medium effect size indicating that previous experiences with cyberbullying may influence knowledge acquisition. However, literature also suggests higher awareness among female students. No significant differences were found across grade levels, suggesting similar effectiveness of training activities across grades. The diversity of activities and individual differences may explain these results. In summary, activities conducted by the Cyber Friends Club were effective in enhancing students' cyberbullying awareness. Awareness levels differed significantly by gender but not by grade levels. The findings provide valuable insights for policies and planning aimed at combating cyberbullying.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmaya birinci yazar %70, ikinci yazar ise %30 oranında katkı sunmuştur.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi veya kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulunun 03/04/2024 tarih ve E-30640013-100-188525 sayılı onayı ile yürütülmüştür.